

VILIAM ZÁBORSKÝ

Majster slova

”

Dostal som sa k divadlu ako recitátor a recitácii dodnes ostávam verný.

Viliam Záborský (9. 10. 1920 Vrábľa – 5. 2. 1982 Praha) sa výrazným spôsobom podieľal na profilovaní prvej slovenskej scény a patril medzi zakladateľov slovenského recitačného umenia. Jeho zvučný barytónový hlas a majstrovstvo v prezentácii diel štúrovcov či P. O. Hviezdoslava zostane asi navždy neprekonané.

K divadlu sa dostal Viliam Záborský práve vďaka recitácii. Už ako študent gymnázia získal v roku 1938 druhé miesto v celoštátnej súťaži v Prahe. Jeho talent zaujal režiséra Jána Jamnického natolko, že mu v roku 1940 ponúkol angažmán v Slovenskom národnom divadle. Záborského dikčne zaujímavý prednes, hlasová modulácia a fonickosť konvenovala Jamnického javiskovej poetike. Napriek nástupu do SND však Záborský nezanedbal ani svoje vzdelanie a pokračoval v štúdiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a zároveň aj na Hudobnej a dramatickej akadémii.

Herecké umenie Viliama Záborského sa rozvíjalo na rôznorodom a často i nesúrodnom repertoári. Od úloh romantických mladíkov postupne prechádzal k zložitejším postavám zreých mužov, vyžadujúcich si majstrovstvo psychologической kresby charakteru. Účinkoval v inscenáciách mnohých významných slovenských režisérov – Jána Jamnického, Jána Borodáča, Jozefa Budského, Karola L. Zachara či Tibora Rakovského. Presvedčivý bol nielen v dramatických postavách panovníkov, ale aj v komických úlohách. Jeho doménou boli postavy, ktoré sa vyjadrovali vo veršoch a kde sa mohlo prejať jeho majstrovstvo pri narábaní so slovom, ovládaním rytmu a melódie. Charakteristické znaky jeho herectva ako dôraz na hlas, dokonalá výslovnosť, krásny prednes, sošnosť gesta a pohybu boli prítomné vo všetkých jeho hereckých kreáciách. Kritici obdivovali, ako Záborský ovláda kultúru slova, ako sa vie podrobiť pátosu básnika, a to nielen hlasom, ale aj gestom a mimikou. Interpretačné majstrovstvo a recitátorský talent uplatnil rovnako v rozhlasovom umení, v ktorom stvárnil viaceré veľké postavy a charaktery.

Významná bola aj pedagogická činnosť Viliama Záborského. Vyučoval herectvo na Štátnom konzervatóriu v Bratislave (1944 – 1950), na Vysokej škole múzických umení (1950 – 1982), kde bol vedúcim katedry herectva a réžie (1952 – 1953), docentom (1963 – 1969), profesorom (1969 – 1982) a dekanom divadelnej fakulty (1966 – 1972). Záborského dlhoročný záujem o prednes a výskum s ním spojený sa premietol do skript *Výslovnosť a prednes* (1965), ktorá bola základnou učebnicou pre výučbu poslucháčov herectva. Bol členom Ortoepickej komisie Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, lektoroval knihu Ábela Kráľa *Pravidlá slovenskej výslovnosti* (1984).

Za svoje recitačné umenie získal viacero ocenení: Štátnu cenu (1953), vyznamenanie Za zásluhy o výstavbu (1960), titul Zaslúžilý umelec (1966) a Národný umelec (1973). Okrem toho bol držiteľom televíznej ceny Zlatý krokodíl (1973) a Ceny Andreja Bagara za rok 1973 (získal ju v roku 1974).

Účinkoval v 125 divadelných inscenáciách, v 25 filmoch, vo vyše 50 televíznych inscenáciách, daboval postavy asi v 50 zahraničných filmoch a nahovoril komentáre k mnohým dokumentárnym filmom či programom. Patrí tak medzi nezabudnuteľné legendy zakladateľskej hereckej generácie.

Martina Daubravová

© Výstavu pripravil Divadelný ústav v spolupráci so Slovenským národným divadlom, 2021.

Autorka výstavy: Martina Daubravová

Grafické riešenie: Martin Farbák

Jazyková redaktorka: Hana Rafčíková

Produkcia: Zuzana Poliščák Šnircová

Autori použitých fotografií: Gejza Podhorský, ČSTK, Jozef Vavro, Elena Bobeková, Eduard Hollý, Štefan Dukšár, Arpád Bognár, Jozef Kubíček, Ondrej Bereš.

Materiál použitý na výstave je z Archívu Divadelného ústavu.

Divadelný ústav a Slovenské národné divadlo sú štátnymi príspevkovými organizáciami zriadenými Ministerstvom kultúry SR.

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA
THEATRE INSTITUTE

SND Slovenské
národné
divadlo

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

”Začiatky v Slovenskom národnom divadle

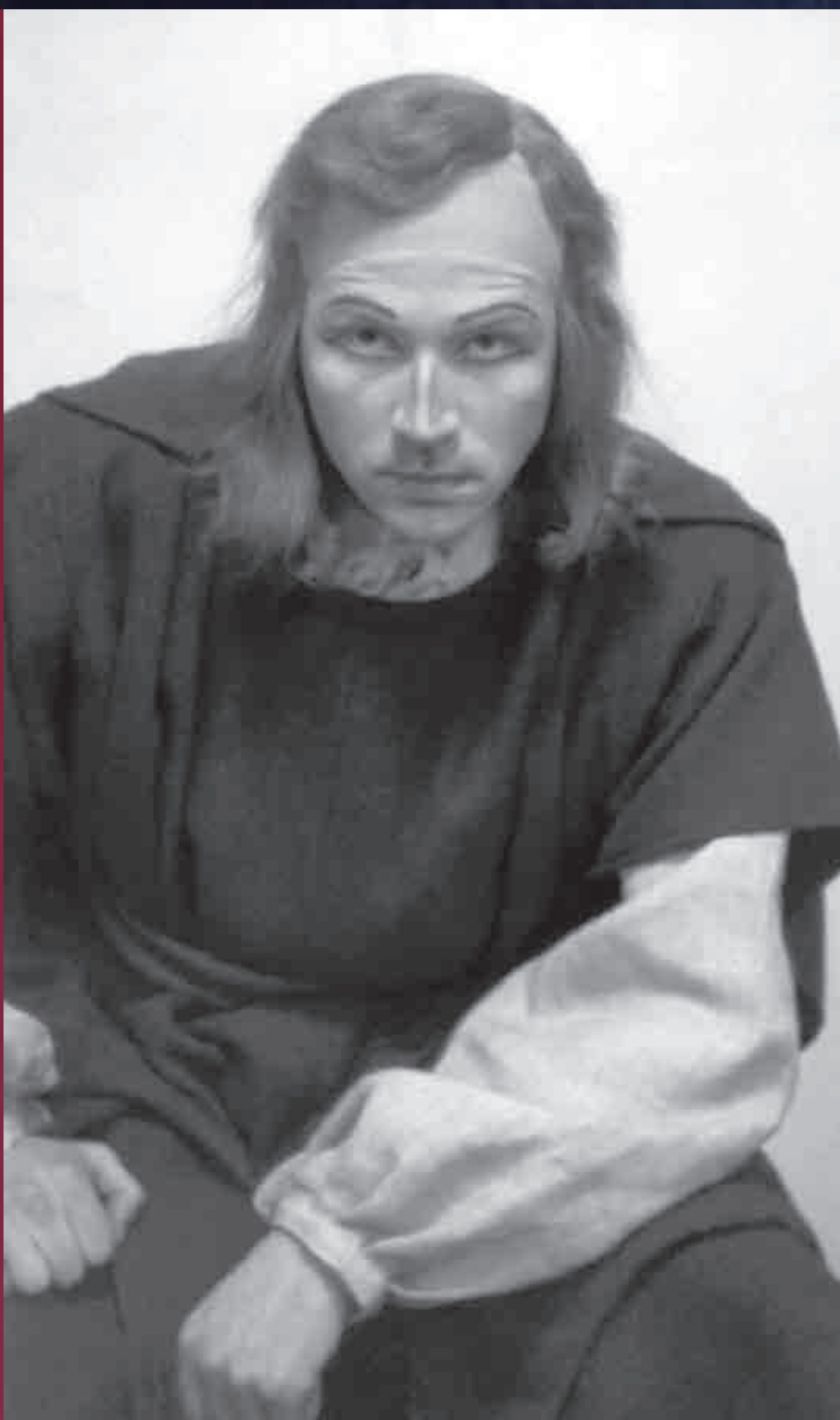
Edmond Rostand: *Cyrano z Bergeracu*, 16. 5. 1942,
réžia: Ján Borodáč / Viliam Záborský (Le Bret),
Andrej Bagar (Cyrano z Bergeracu)

Po zmene politických podmienok a zániku Československa bola zrušená česká činohra SND. Do divadla nastupujú mladí herci, medzi nimi aj Viliam Záborský, ktorí sa na mnoho rokov stávajú oporami súboru činohry. Do vzájomného tvorivého dialógu sa dostávajú režiséri Ján Borodáč ako predstaviteľ konzervativizmu a tradicionalizmu a Jozef Budský spolu s Jánom Jamnickým ako predstavitelia modernej poetiky.

Gerhart Hauptmann: *Kolega Crampton*, 4. 10. 1941,
réžia: Ján Jamnický / Viliam Záborský (Max Strähler),
Marta Černická (Gertruda Cramptonová)

Ján Poničan: *Štyria*, 11. 6. 1942,
réžia: Ján Jamnický / Vilma Jamnická (recitátorka poézie),
Viliam Záborský (recitátor poézie)

Friedrich Schiller: *Viliam Tell*,
8. 2. 1942, réžia: Ján Jamnický
/ Viliam Záborský (Arnold Melchthal)

Ivan Stodola: *Marína Havranová*, 1. 11. 1941, réžia: Ján Borodáč
Vľavo / Ján Sýkora (Jozef Strmeň), Viliam Záborský (Matúš), Mária Bancíková (Marína)
Vpravo / Viliam Záborský (Matúš), Marta Černická (Žofka)

Herecká tvorba v povojnových rokoch

Alexander Sergejevič Gribodejov: *Útrapy z rozumu*, 29. 6. 1949
réžia: Jozef Budský / Viliam Záborský (Alexandrej Andrejevič Čackij),
Olga Budská (Sofia Pavlovna)

Maxim Gorkij: *Nepriatelja*, 6. 11. 1952
réžia: Jozef Budský / Olga Sýkorová (Kleopatra),
Mária Prechovská (Taťana), Viliam Záborský (Zachar Bardin),
Milada Želenská (Polina), Ctibor Filčík (Jakov Bardin)

Augustin Pierre Beaumarchais: *Figarova svadba*, 31. 12. 1949, réžia: Ivan Lichard / Mária Kráľovičová (Zuzanka),
Viliam Záborský (Gróf Almaviva)

V obnovenom Československu nastala výmena generácií členov SND. Umelecký profil činohry vytvárali najmä režiséri Jozef Budský, Tibor Rakovský, Karol L. Zachar a dramaturgovia ako Peter Karvaš či Jozef Felix. Zároveň začalo zložité obdobie poznamenané totalitnou mocou, čo malo vplyv aj na umelecké vyjadrenie.

Ladislav Mňačko: *Mosty na východ*, 13. 9. 1952
réžia: Mikuláš Huba / Viliam Záborský (Július Párička),
Rudolf Latečka (Inžinier Matuľa)

Jozef Gregor Tajovský: *Statky zmätky*, 8. 2. 1950 (obnovená premiéra 1955), réžia: Karol L. Zachar / Viliam Záborský (Tomáš Kamenský), Július Pántik (Ďurko),
Ružena Porubská (Zuzka), Gustáv Valach (Ondrej Palčík)

Večný Falstaff

William Shakespeare: *Veselé panie z Windsoru*,
8. 2. 1958, réžia: Karol L. Zachar

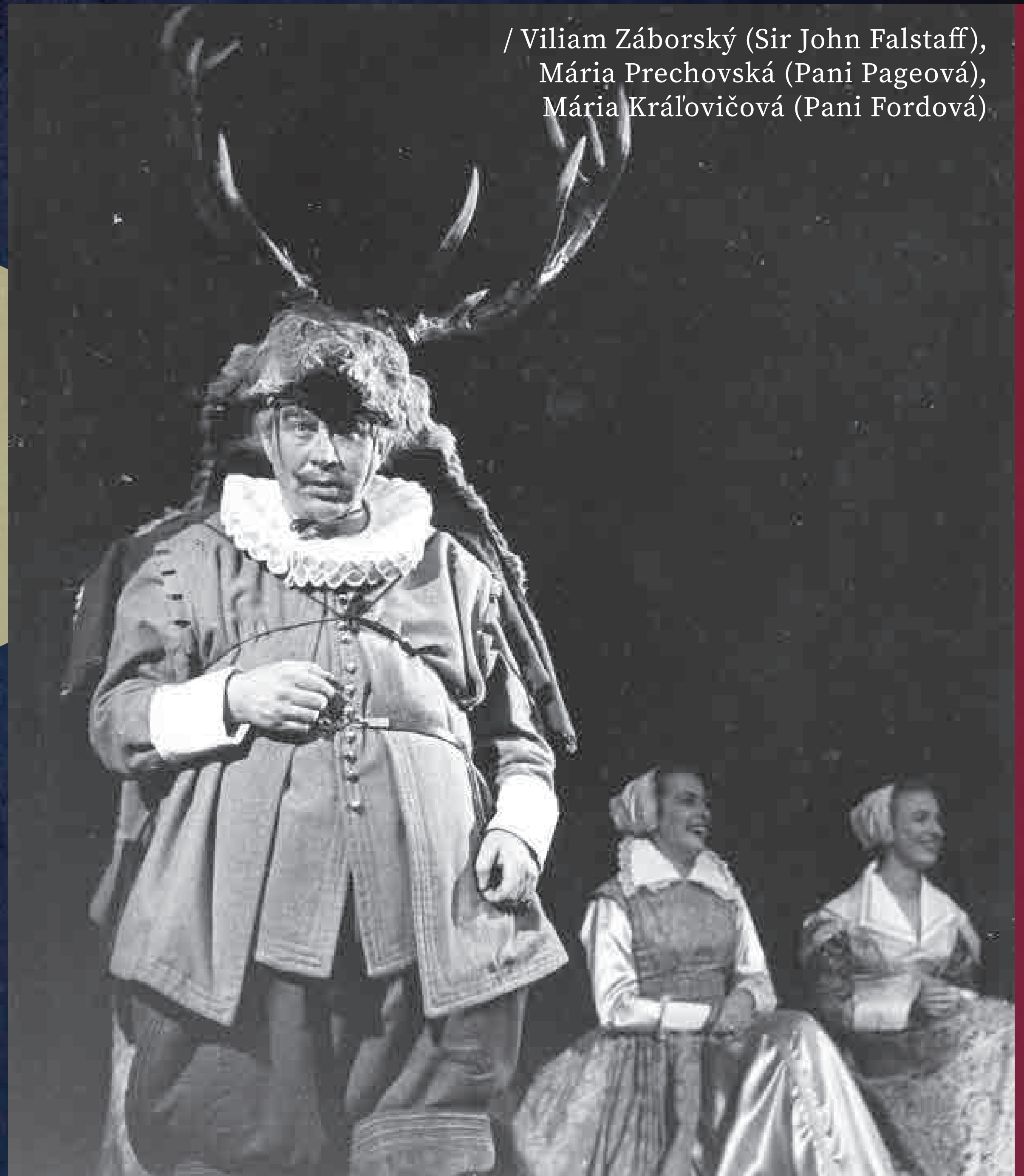

/ Viliam Záborský
(Sir John Falstaff)

/ Viliam Záborský (Sir John Falstaff),
Mária Bancíková (Pani Fordová)

Zo súpisu postáv, ktoré mali významný vplyv na rozvoj herectva Viliama Záborského, nemožno vynechať postavu sira Johna Falstaffa. Túto postavu si zahral celkovo trikrát, dokázal v nej použiť pre neho nezvyčajné a nevyskúšané prostriedky, odbúrať patetickosť a ukázať humor či iróniu.

/ Viliam Záborský (Sir John Falstaff),
Mária Prehovská (Pani Pageová),
Mária Kráľovičová (Pani Fordová)

/ Mária Prehovská (Pani Pageová), Viliam Záborský (Sir John Falstaff),
Mária Kráľovičová (Pani Fordová)

William Shakespeare: *Veselé panie z Windsoru*, 11. 5. 1954, réžia: Karol L. Zachar

/ Hana Melíčková
(Panna Quickly),
Viliam Záborský
(Sir John Falstaff)

William Shakespeare: *Veselé panie z Windsoru*,
26. 5. 1963, réžia: Karol L. Zachar

/ Viliam Záborský (Sir John Falstaff),
Mária Kráľovičová (Pani Fordová)

Brechtov Galileo

/ Viliam Záborský (Galileo Galilei)

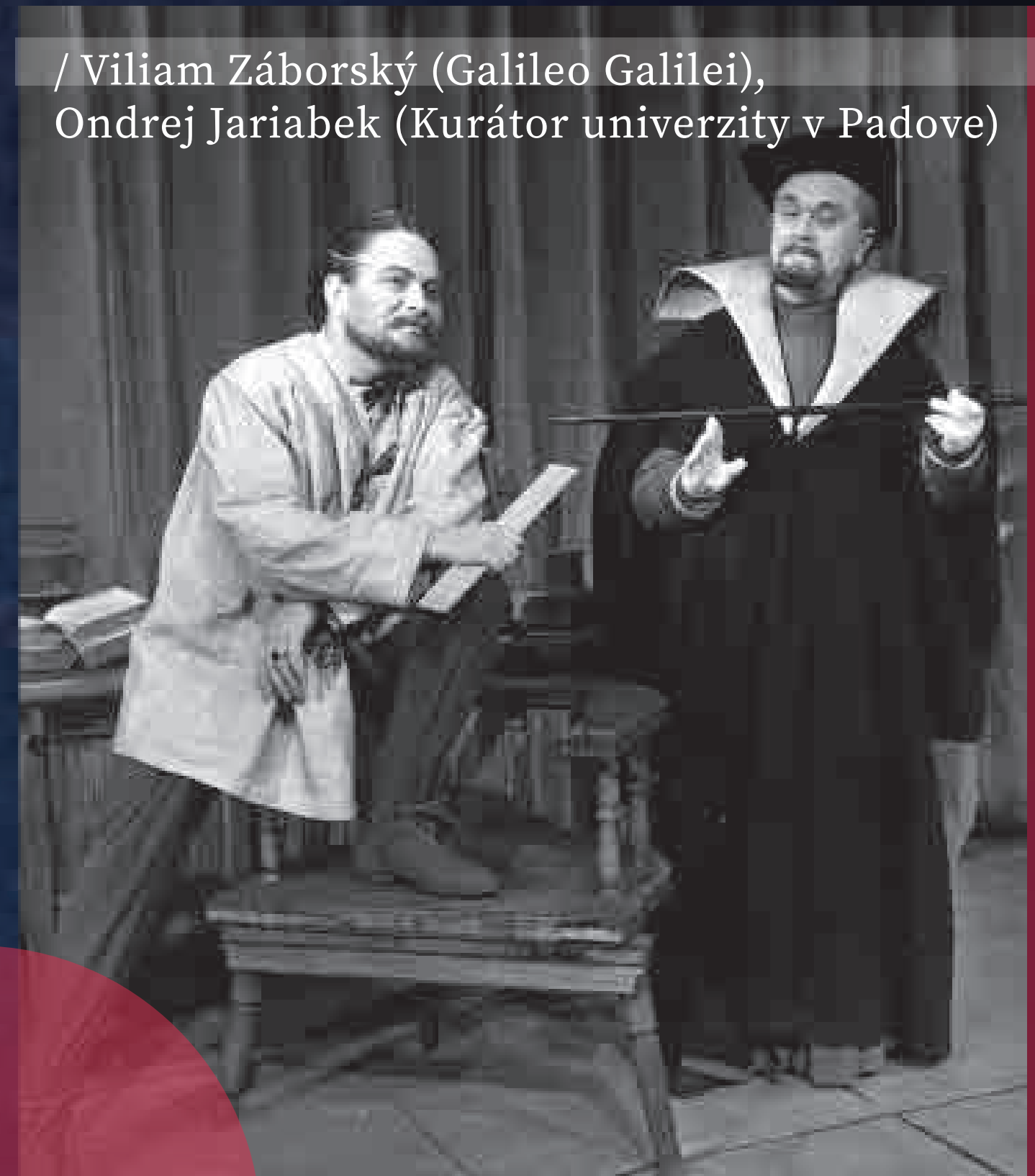
Medzi významné postavy v Záborského hereckej kariére patril Galileo Galilei v známej Brechtovej hre. Hoci išlo o úlohu protichodnú jeho romantickému prednesu a zaužívanej hereckej technike, dokázal sa s novátorskou hereckou metódou vyrovať a postavu vedca vymodeloval s virtuozitou v dikcii i v geste.

Všetky fotografie sú z divadelného predstavenia *Život Galileiho*, 11. 1. 1958, réžia: Tibor Rakovský.

/ Viliam Záborský (Galileo Galilei),
Lubomír Roman (Andrea Sarti ako chlapec)

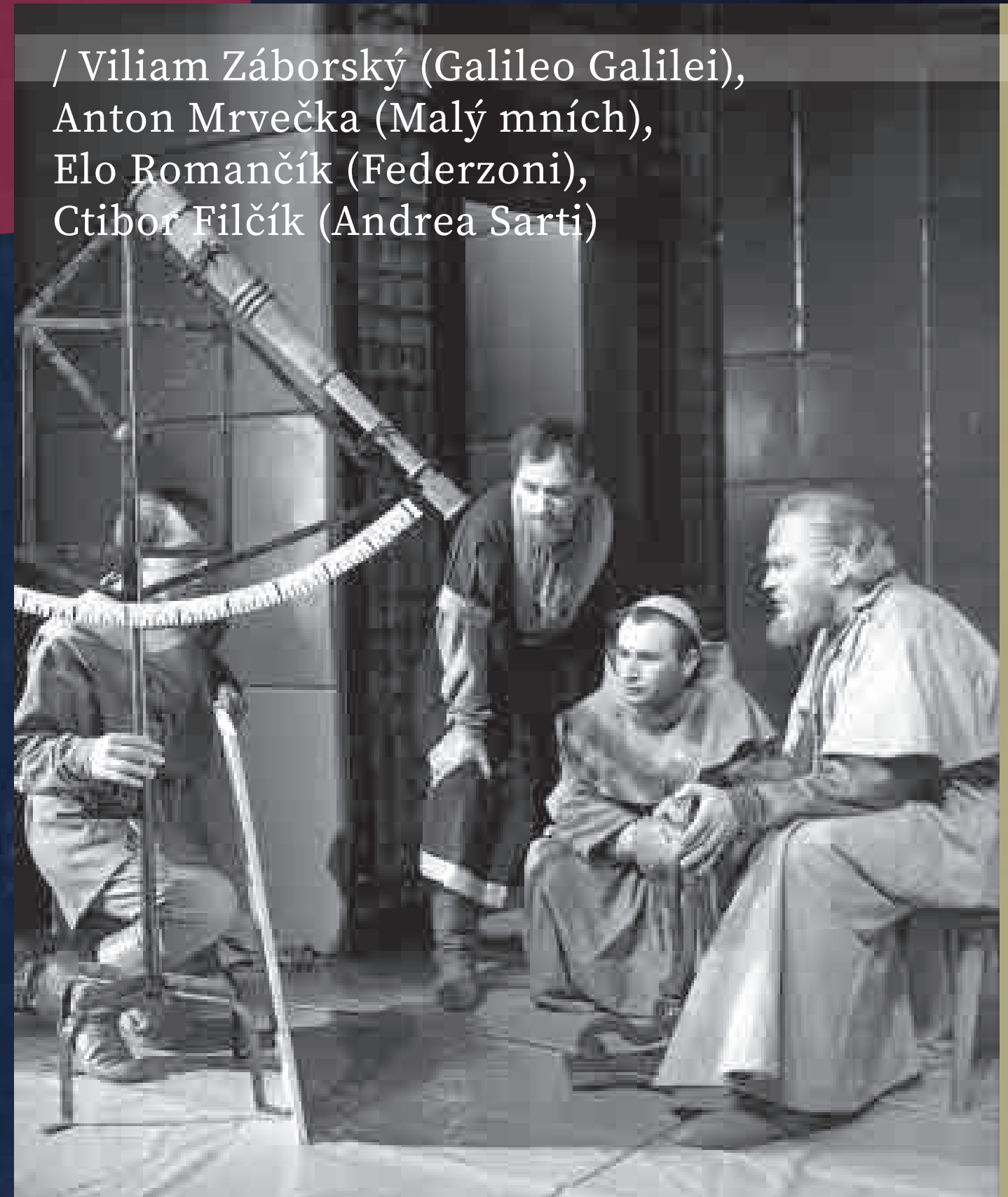
/ Viliam Záborský (Galileo Galilei),
Ondrej Jariabek (Kurátor univerzity v Padove)

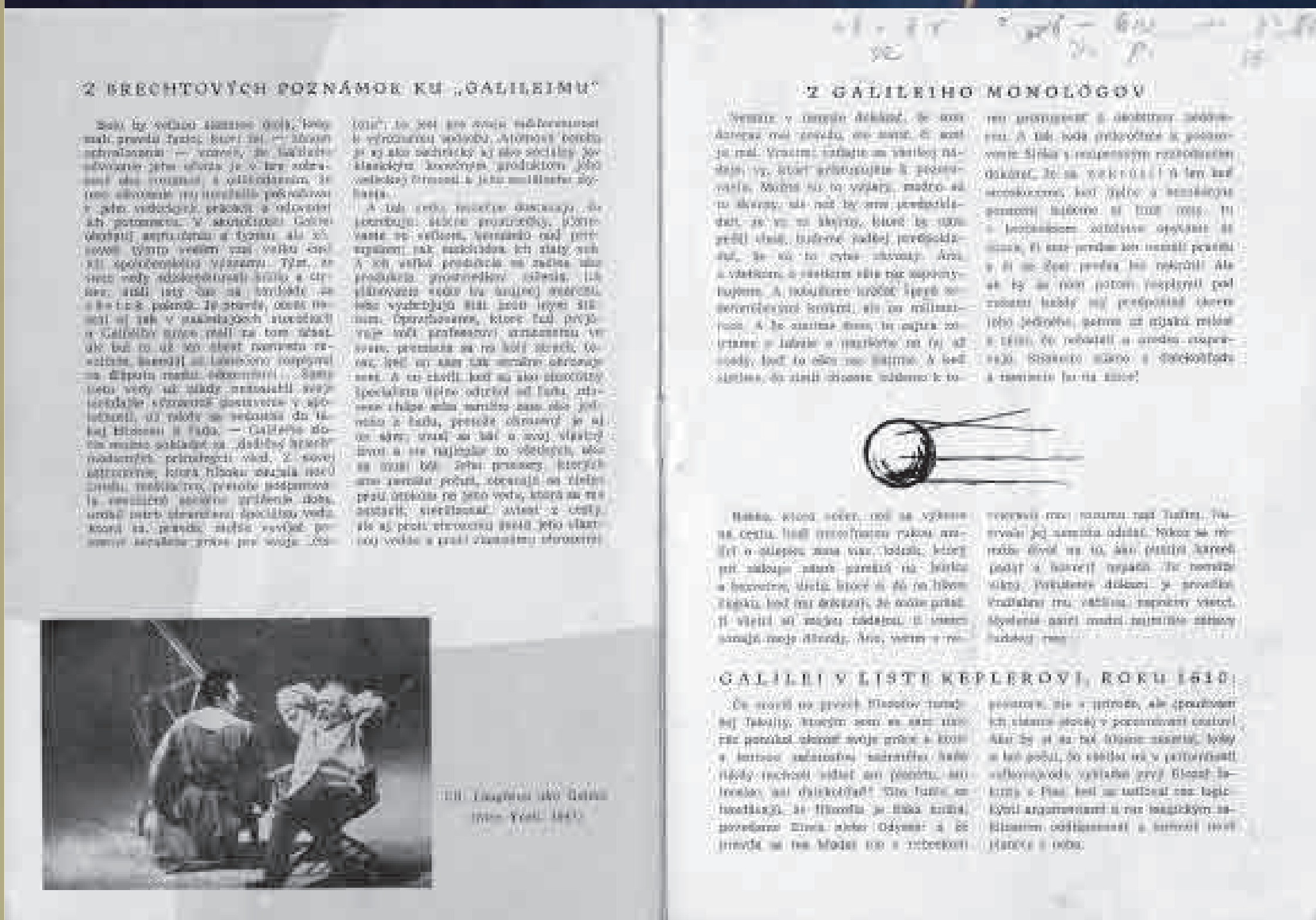
/ Viliam Záborský (Galileo Galilei),
Ol'ga Borodáčová-Országhová (Pani Sartiová)

/ Viliam Záborský (Galileo Galilei),
Anton Mrvečka (Malý mních),
Elo Romančík (Federzoni),
Ctibor Filčík (Andrea Sarti)

Bulletin k inscenácii Život Galileiho
(hore: obal, dole: vnútro)

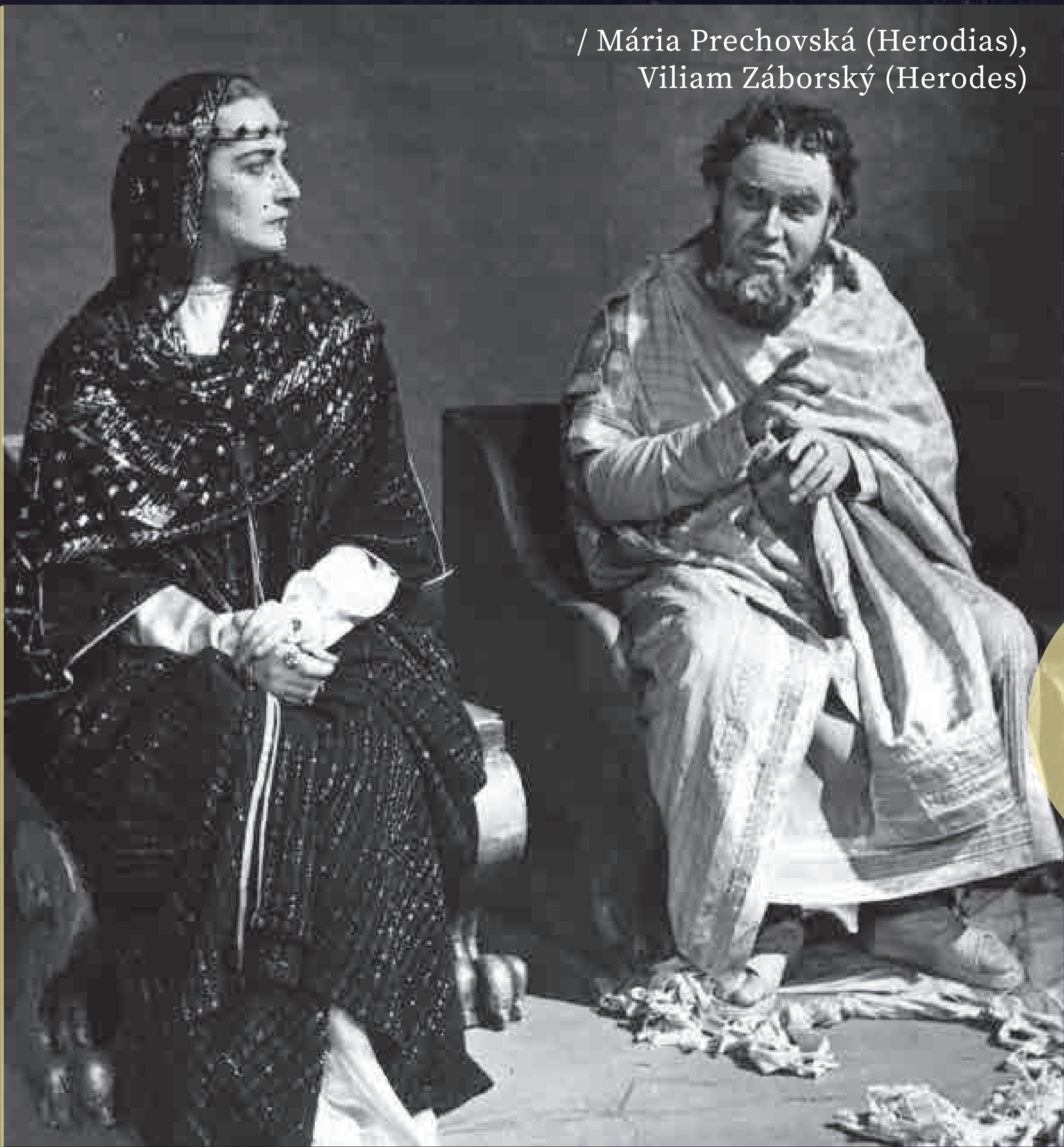

/ Viliam Záborský (Galileo Galilei),
Mikuláš Huba (Kardinál Barberini),
Jozef Šándor (Kardinál Bellarmin)

Herodes

/ Mária Prechovská (Herodias),
Viliam Záborský (Herodes)

V roku 1955 sa Hviezdoslavovou tragédiou *Herodes a Herodias* otvárala budova Divadla P. O. Hviezdoslava ako samostatnej scény pre činohru SND. V úlohe Herodesa Antipasa vynikal Viliam Záborský nielen dokonalým prednesom veršovaného textu, ale aj dramatickým rozpracovaním postavy, majestátnosťou a farebnosťou výkonu.

/ v prvom rade sedia: Štefan Figura (II. dvoran),
Juraj Paška (Obadja), Karol Skovay (I. dvoran),
Karol Machata (Peritus), Jozef Šándor (Trebónius),
vpravo Viliam Záborský (Herodes)

P. O. Hviezdoslav: *Herodes a Herodias*, 28. 5. 1955, réžia: Ján Borodáč

Herodes a Herodias v SND

Nadčasovosť. Hviezdoslavovu tragédiu Herodes a Herodias je možno považovať za najväčšiu divadelnú prílohu SND. V roku 1955 sa Hviezdoslavovou tragédiou Herodes a Herodias otvárala budova Divadla P. O. Hviezdoslava ako samostatnej scény pre činohru SND. V úlohe Herodesa Antipasa vynikal Viliam Záborský nielen dokonalým prednesom veršovaného textu, ale aj dramatickým rozpracovaním postavy, majestátnosťou a farebnosťou výkonu.

V roku 1955 sa Hviezdoslavovou tragédiou Herodes a Herodias otvárala budova Divadla P. O. Hviezdoslava ako samostatnej scény pre činohru SND. V úlohe Herodesa Antipasa vynikal Viliam Záborský nielen dokonalým prednesom veršovaného textu, ale aj dramatickým rozpracovaním postavy, majestátnosťou a farebnosťou výkonu.

Milan Polák. *Herodes a Herodias v SND*
In. Roľnícke noviny, 10. 3. 1970

Sviatok nášho divadelníctva
In. Slovenka, č. 5, r. 1955

P. O. Hviezdoslav: *Herodes a Herodias*, 1. 3. 1970, réžia: Karol L. Zachar

/ v popredí: Viliam Záborský (Herodes),
sediaca: Mária Prechovská (Herodias)

/ Mária Prechovská (Herodias),
Viliam Záborský (Herodes)

”V réžiách Jozefa Budského

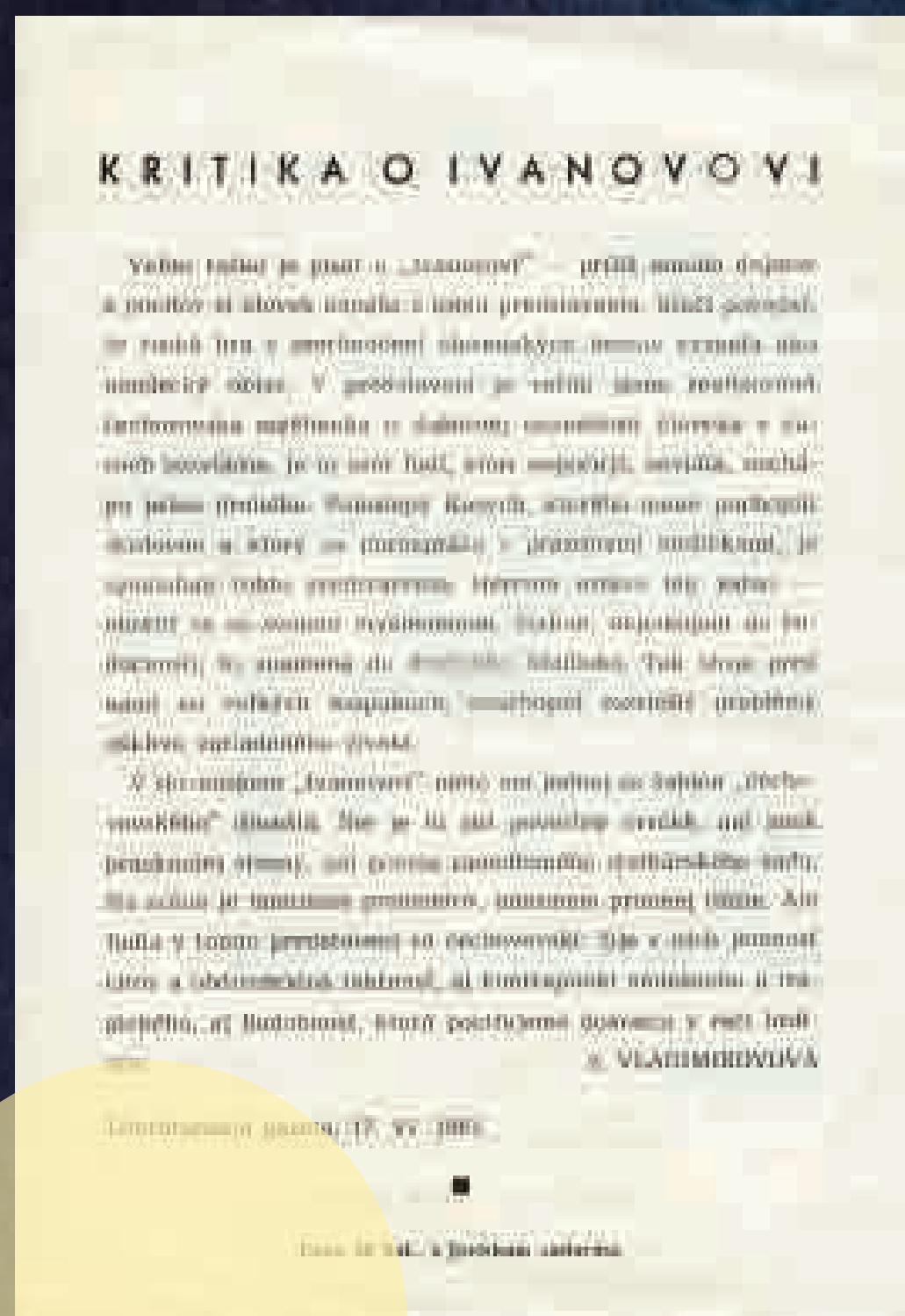
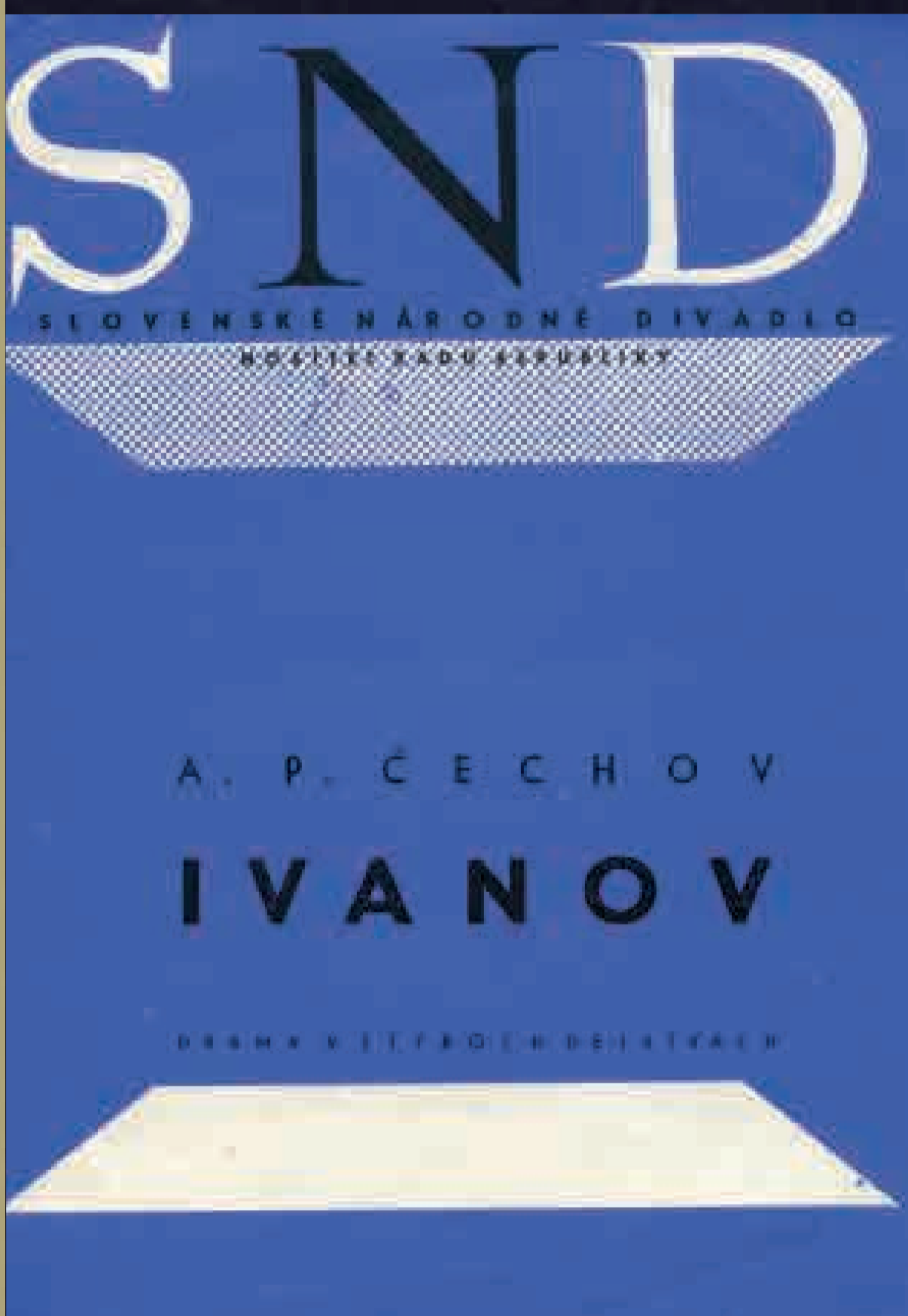
/ Ondrej Jariabek (Matvej Semionovič Šabel'skij),
Viliam Záborský (Michail Michajlovič Borkin),
Martin Gregor (Pavel Kirillyč Lebedev)

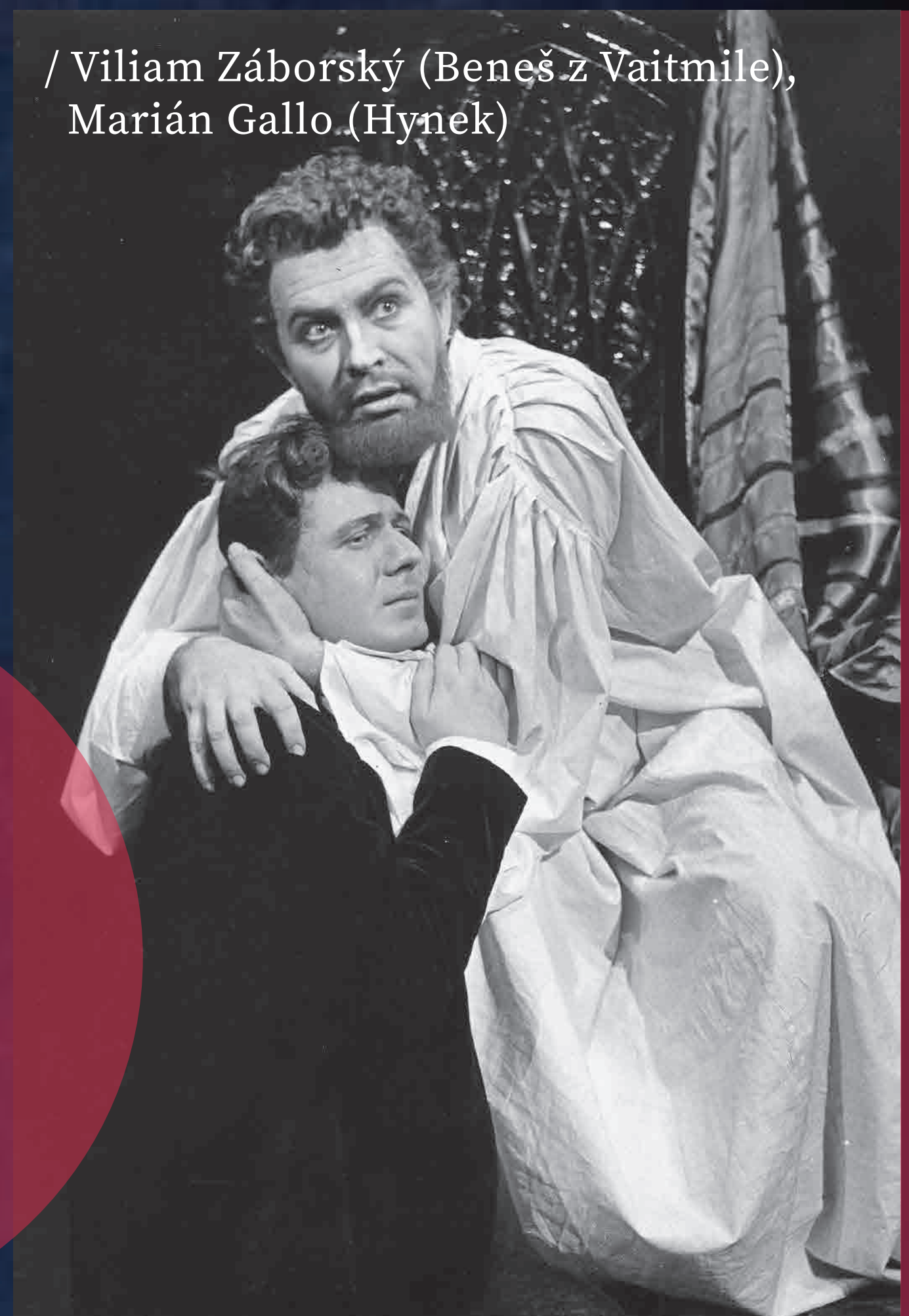
A. P. Čechov: *Ivanov*, 21. 1. 1961

Za zlatý vek činohry SND sa označujú roky 1956 – 1962, keď sa divadlo opätovne vrátilo k snahám o nezávislú divadelnú tvorbu a pomalé otváranie sa svetu. Tvorivý dialóg výrazných režijných osobností Jozefa Budského, Tibora Rakovského a Karola L. Zachara vrcholil a ohlasoval návrat k štylizovanému jazyku, metafore, hravému a odpútanému herectvu.

Bulletin k inscenácii *Ivanov*

/ Viliam Záborský (Beneš z Vaitmile),
Marián Gallo (Hynek)

Villiam Shakespeare: *Romeo a Júlia*, 13. 7. 1957
/ Hana Meličková (dojka), Karol Machata (Romeo),
Viliam Záborský (Brat Lorenzo)

/ Viliam Záborský (Kreón)

/ Viliam Záborský (Beneš z Vaitmile),
Marián Gallo (Hynek)

Josef Kajetán Tyl: *Krvavý súd*,
2. 2. 1957

Sofokles: *Vládca Oidipus*,
27. 3. 1965

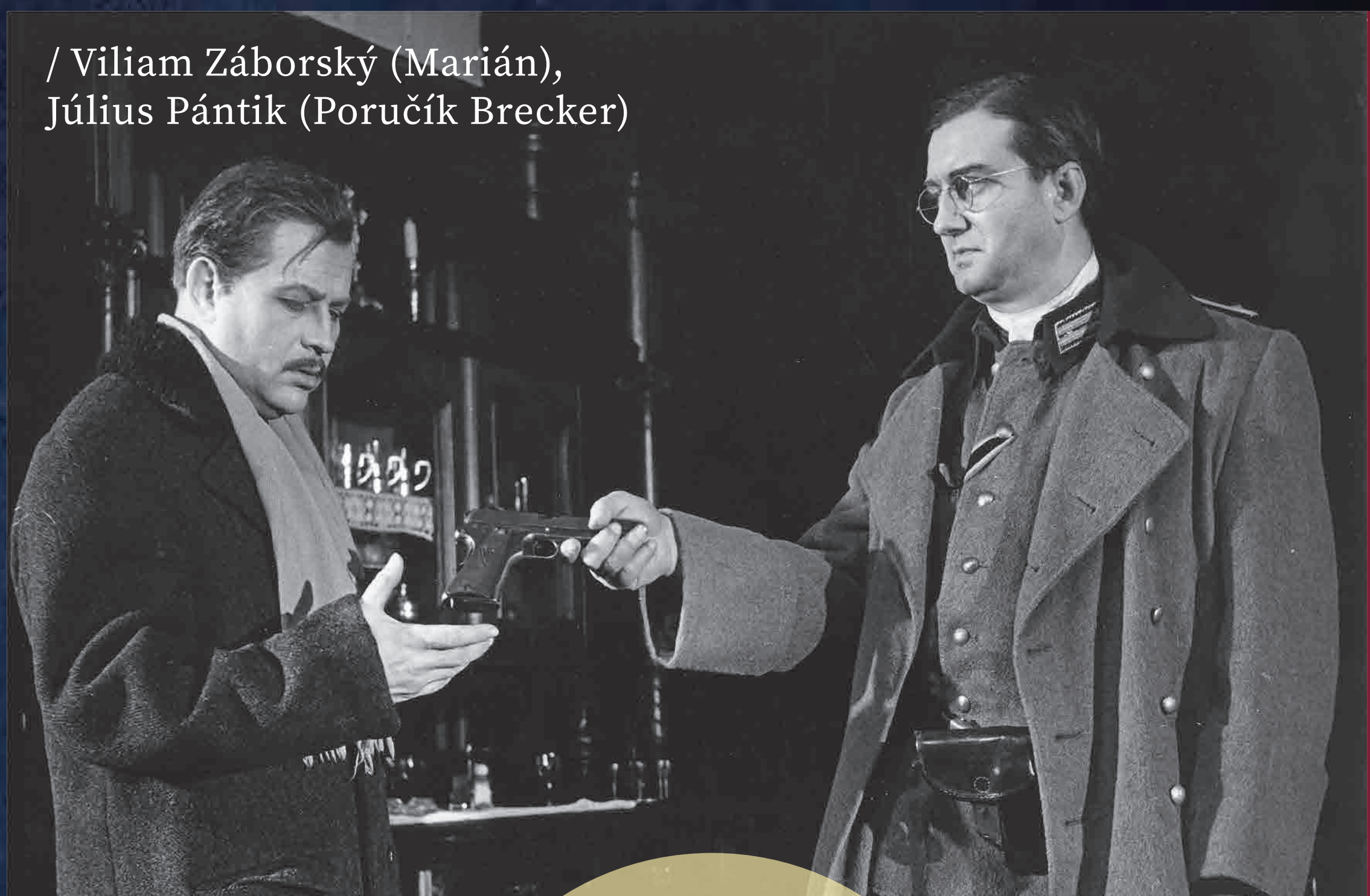
Vítězslav Nezval: *Atlantída*, 24. 11. 1962
/ Viliam Záborský (Panovník)

”V réžiách Tibora Rakovského

Tibor Rakovský ako režisér pragmatik kládol pri svojich réžiách dôraz najmä na prácu s textom a jeho obsahom. Viliam Záborský vytvoril pod režijným vedením Rakovského viacero pozoruhodných postáv.

/ Viliam Záborský (Marián),
Július Pántik (Poručík Brecker)

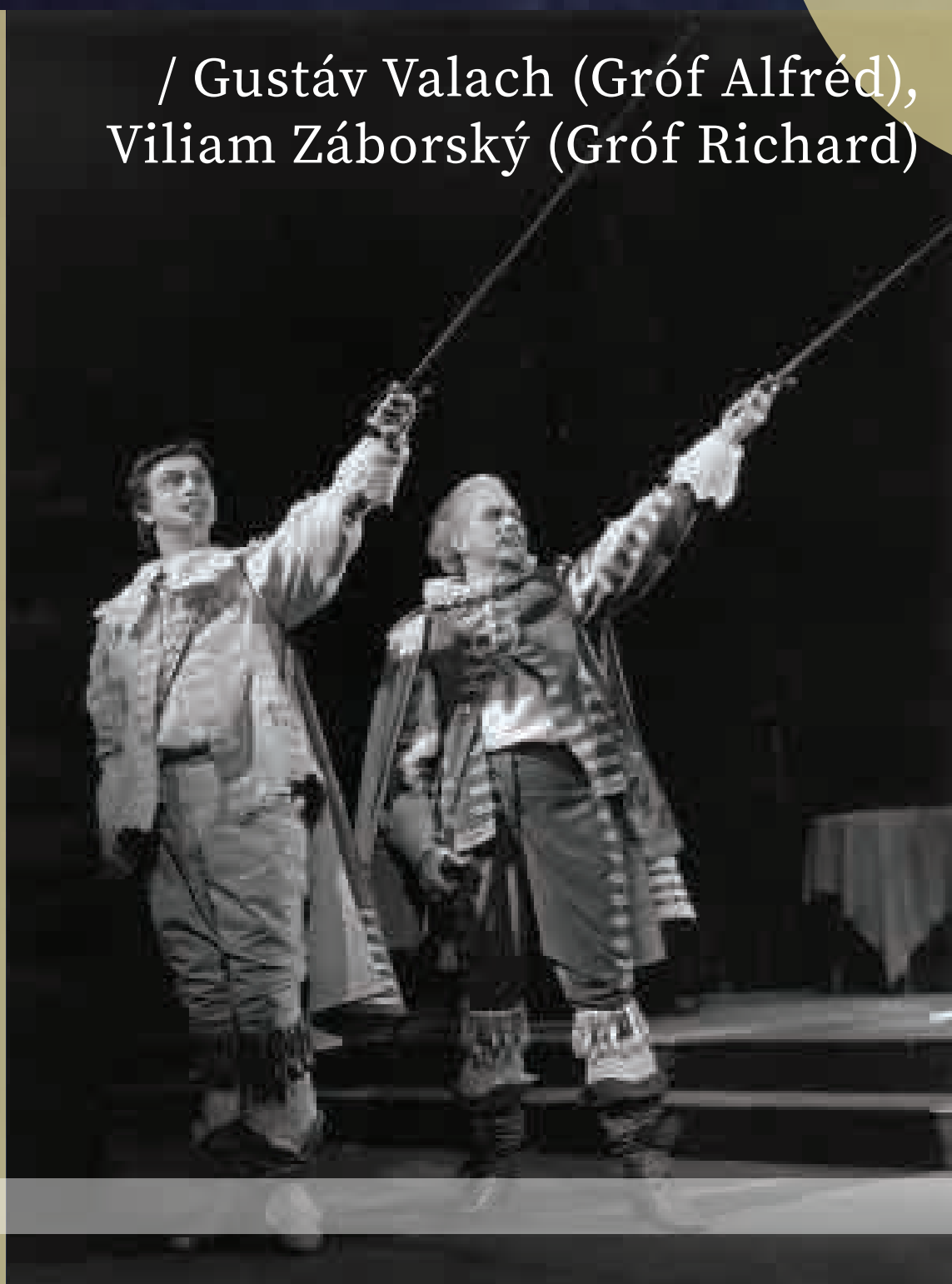

William Shakespeare: *Hamlet*, 2. 5. 1964
/ Viliam Záborský (Claudius), Anton Mrvečka (Laertes)

Peter Karvaš: *Polnočná omša*, 7. 9. 1959
/ Július Pántik (Poručík Brecker), Ctibor Filčík (Paľo),
Viliam Záborský (Marián), Beta Poničanová (Vilma)

/ Gustáv Valach (Gróf Alfréd),
Viliam Záborský (Gróf Richard)

/ Hana Melíčková
(Rozália),
Viliam Záborský
(Gróf Richard)

Peter Zvon:
Tanec nad plačom,
2. 3. 1957

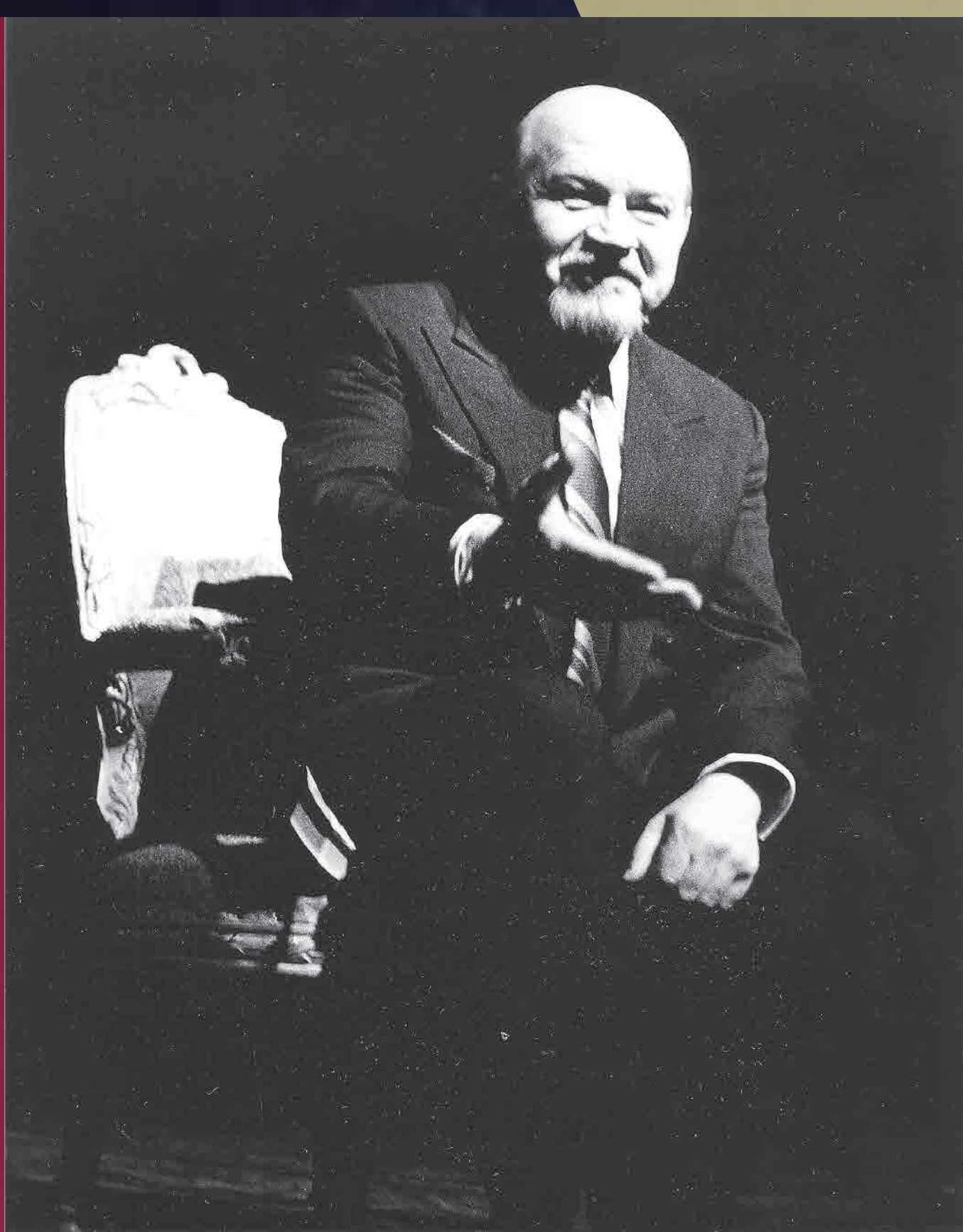
”Herecký epilóg

Peter Karvaš: *Velká parochňa*,
22. 1. 1965, réžia: Karel Novák
/ Zdena Grúberová (Lina),
Viliam Záborský (Generál)

Anton Pavlovič Čechov: *Platonov*,
17. 2. 1979, réžia: Miloš Pietor
/ Viliam Záborský (Porfirij),
Mária Kráľovičová (Anna Vojnicevová)

Lev N. Tolstoj, Erwin Piscator: *Vojna a mier*,
9. 3. 1974, réžia: Jozef Budský
/ Viliam Záborský (Rozprávač)

Aj v posledných rokoch svojej hereckej kariéry bol Viliam Záborský dôležitou oporou hereckého kolektívu SND a svoje umelecké majstrovstvo ukázal v úlohách zreých mužov.

Pierre Corneille: *Cid*, 24. 6. 1972
réžia: Pavol Haspra / Viliam Záborský (Don Diego),
Karol Machata (Don Goméz)

Arthur Miller: *Salemské bosorky*,
5. 11. 1966, réžia: Pavol Haspra
/ Zdena Grúberová (Abigail Williamsová),
Viliam Záborský (Danforth)

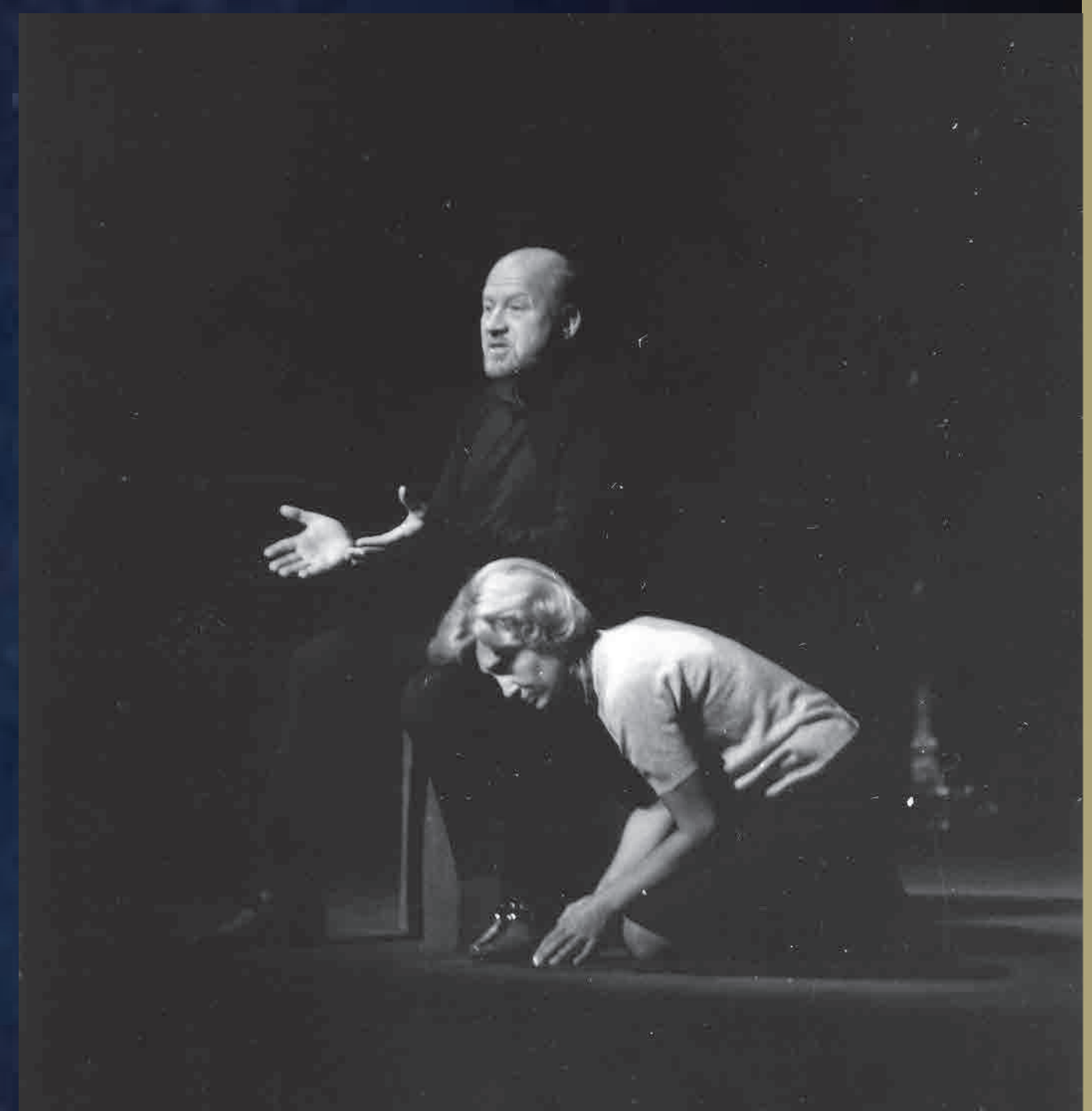

Rolf Hochhuth: *Zástupca*, 12. 2. 1966
réžia: Jozef Budský / Viliam Záborský (Gróf Fontana),
Štefan Kvietik (Páter Riccardo Fontana),
Andrej Bagar (Kardinál)

Lev N. Tolstoj: *Živá mŕtvola*, 2. 12. 1976
réžia: Račja Nikitovič Kaplaňan
/ Emília Vášáryová (Jelizaveta Protasovovová),
Viliam Záborský (Vyšetrujúci sudca)

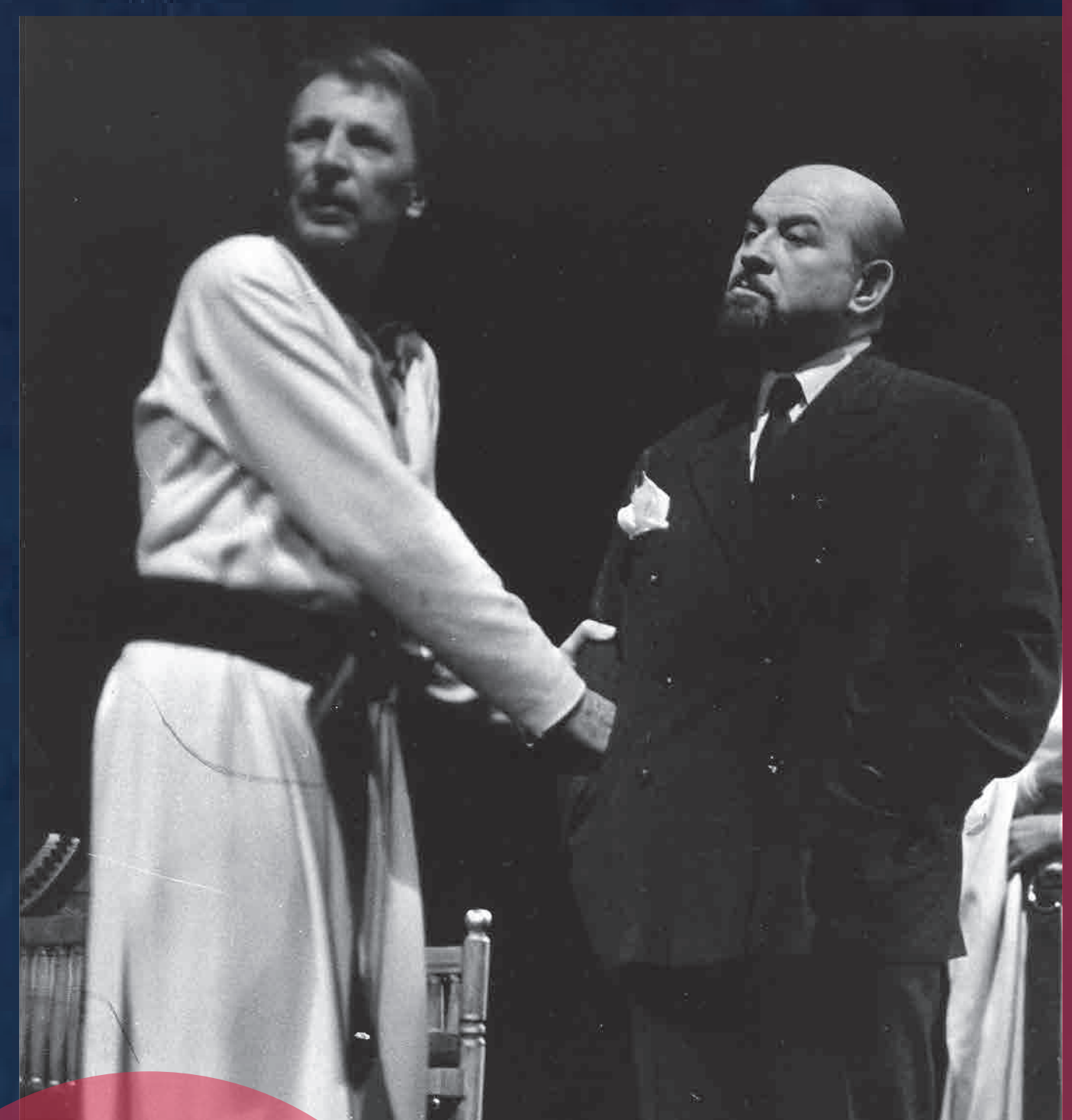
Pavol Országh Hviezdoslav: *Krvavé sonety*,
7. 9. 1968, réžia: Jozef Budský
/ Viliam Záborský, Viera Strnisková

Luigi Pirandello: *Henrich IV.*,
19. 4. 1970, réžia: Peter Mikulík

/ Viliam Záborský (Doktor Dinisio Genoni),
Mária Prechovská (Markíza Matilda Spina)

/ Ladislav Chudík (Henrich IV.),
Viliam Záborský (Doktor Dinisio Genoni)

”Televízna a filmová tvorba

Maškaráda, réžia: T. Rakovský, 1983
/ Viliam Záborský (Kazarin)

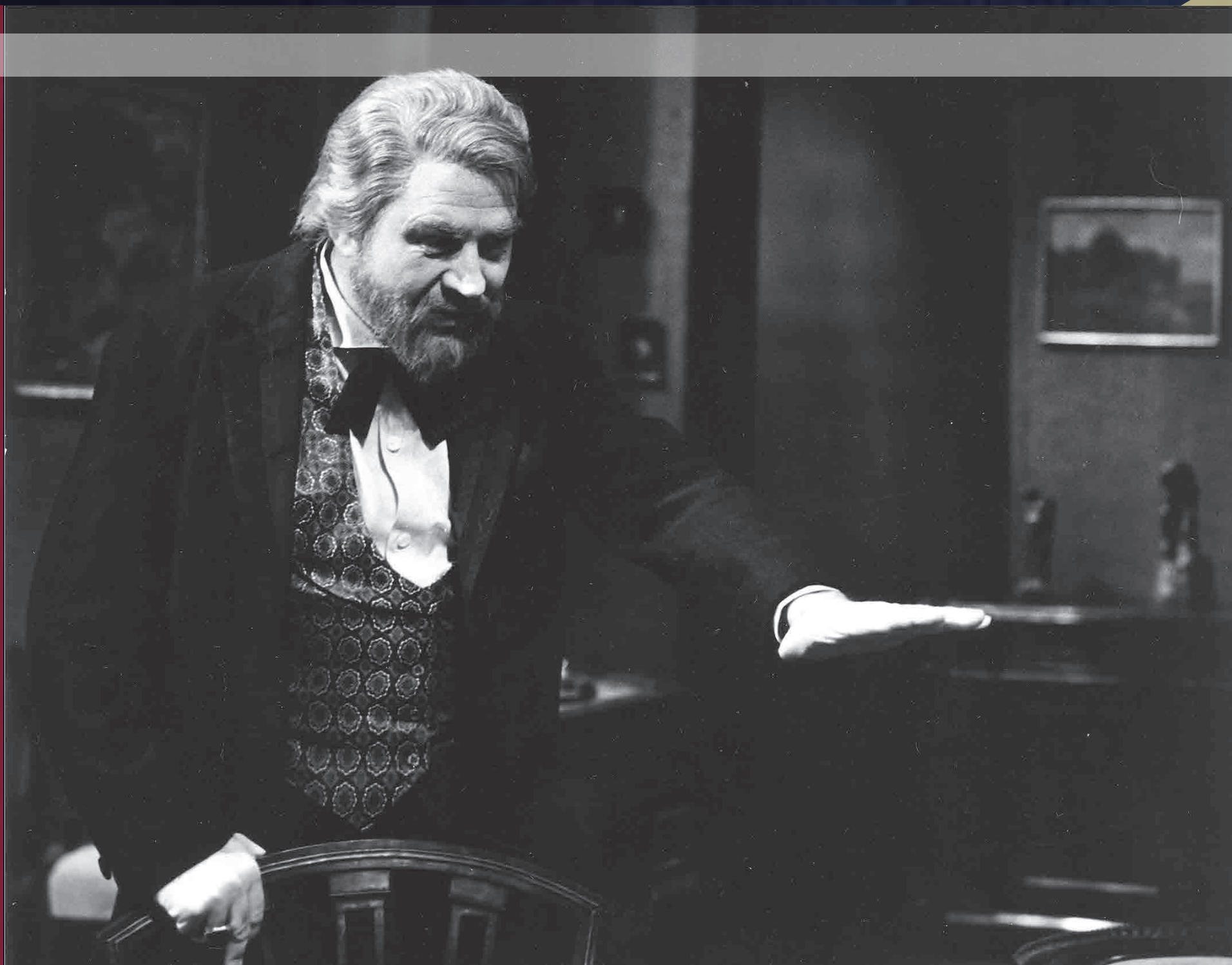

I keď bol Viliam Záborský predovšetkým divadelný herec, účinkoval vo viacerých filmoch a televíznych inscenáciách, v ktorých vytvoril množstvo charakterových postáv.

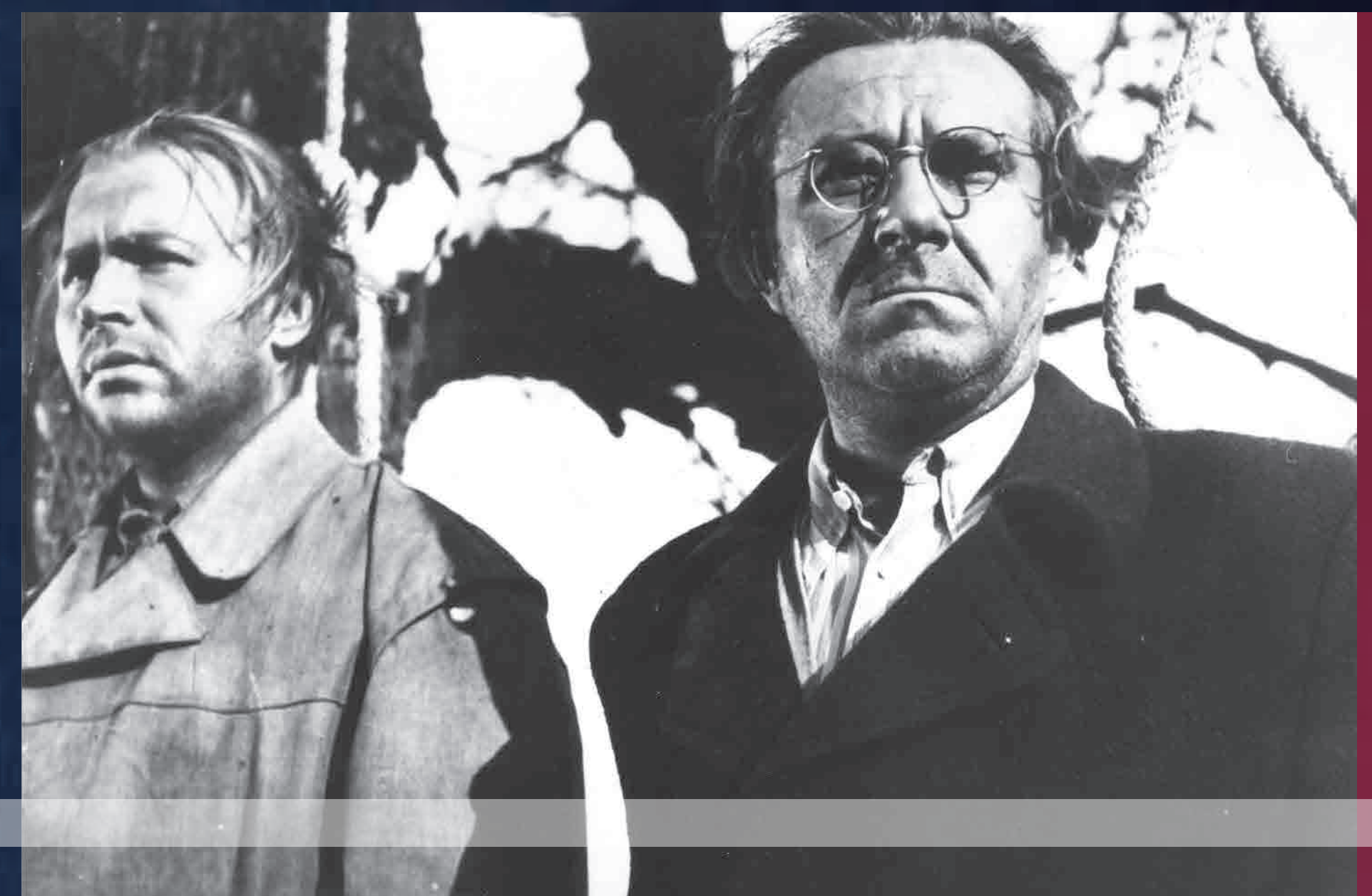
Príbehy z lepšej spoločnosti, réžia: J. Balík, 1971
/ Viliam Záborský (Plukovník Hampton),
Mária Prechovská (Pani Sappletonová)

John Gabriel Borkman,
réžia: E. Stredňanský, 1964
/ Viliam Záborský
(John Gabriel Borkman)

Vlčie diery, réžia: Paľo Bielik, 1948
/ Viliam Záborský
(Francúzsky partizán Francois),
Ľudovít Jakubóczy
(Starosta obce)

Vlčie diery

Film o Slovenskom národnom
povstaní
Réžia Paľo Bielik

Hernani,
réžia: P. Haspra, 1967
/ Zdena Grúberová
(Doña Sol),
Viliam Záborský
(Don Ruy Gómez de Silva)

Timon Aténsky,
réžia: J. Palka, 1973
/ Viliam Záborský (Timon)

”Zo života

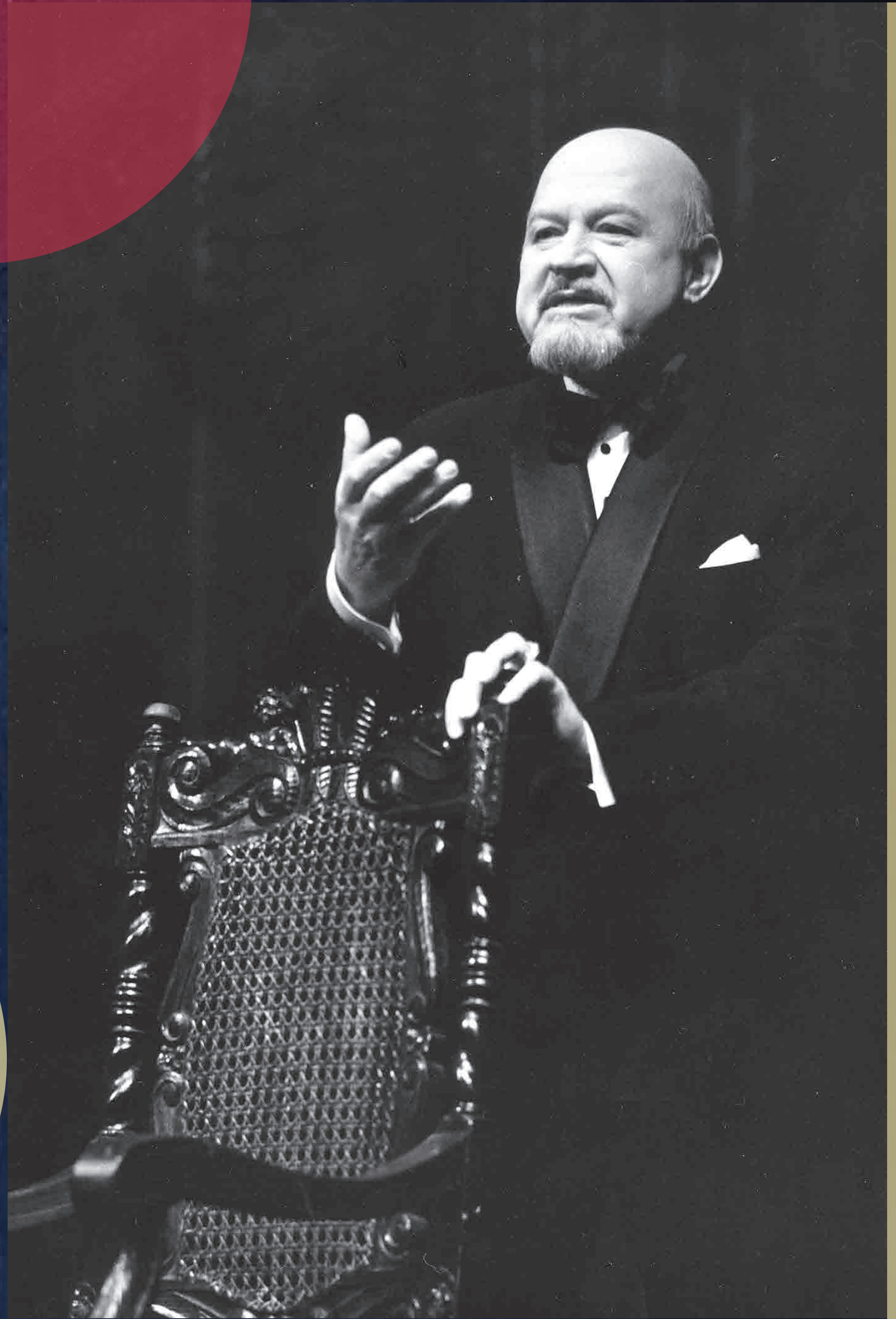

Viliam Záborský s Katarínou Lazarovou a Evou Kristínovou

Okrem divadelnej tvorby sa Viliam Záborský venoval umeleckému prednesu ako interpret klasickej i súčasnej poézie na celovečerných recitáloch, večeroch poézie v rozhlase i v televízii. Zároveň bol dlhoročným pedagógom nových hereckých generácií a pôsobil aj v rôznych spoločensko-politických funkciách.

Zábery z recitácií

Viliam Záborský na zájazde VŠMU

Miloš Pietor, Mária Kráľovičová, Viliam Záborský, Pavel Koyš, Ján Slivka, Milan Bobula